

Amasya İlinde Afete Hazırlık Çalışmaları: Paydaş Analizi

Gamze Yüksel¹, Tarık Tuncay²

Öz

Afetler insanların hayatlarını, mallarını ve sosyoekonomik döngüsünü önemli ölçüde olumsuz etkilemektedir. Afetlere ve acil durumlara karşı hazır ve dirençli toplumlar oluşturabilmek için afete hazırlık çalışmalarının disiplinler arası bakış açısıyla tüm paydaşlar ve yerel dinamikler göz önünde bulundurularak yapılması gerekmektedir. Kurumsal anlamda yapılan her katkı bu alanda büyük değişimler yaratırken, eksiklikler de afete hazırlık çalışmalarının başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle bu çalışmada afete hazırlık çalışmalarını tüm paydaşların gözüyle yeniden değerlendirmek ve yerelde yaşanan sorunları görünür kılmak amaçlanmıştır. Bu çerçevede Amasya ilinde afete hazırlık çalışmalarına katkı veren gerek yönetici gerek sahada çalışan 15 farklı kurumdan 24 kişiyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nitel bir araştırma olarak tasarlanan çalışmanın verileri Maxqda 2022 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda afete hazırlık çalışmalarında denetim eksikliğine ilişkin sorunlar, mevzuata ilişkin sorunlar, kurumsal eksikliklere ilişkin sorunlar, bilinç düzeyi eksikliğine ilişkin sorunlar, sistemsel eksikliklere ilişkin sorunlar, ekonomiye ilişkin sorunlar olmak üzere 6 ana tema oluşturulmuştur. Paydaşlar afete hazırlık çalışmalarında özellikle denetim eksikliğinin giderilmesi, kurumlar arası koordinasyonun sağlanması, mevzuatın güncel ve uygulanabilir olması, toplumda zihniyet dönüşümünün sağlanması, toplum tabanlı içerici politikalarla bu alanda kalıcı sistem oluşturulması, kurumsal eksikliklerin giderilmesi ve afete hazırlık çalışmalarının finansal kaynak aktarımının artırılması üzerinde durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afete Hazırlık, Dirençlilik, Koordinasyon, Paydaş

Disaster Preparedness in Amasya Province: Stakeholder Analysis

Abstract

Disasters have a significant negative impact on people's lives, property and socioeconomic cycles. In order to create societies that are ready and resilient against disasters and emergencies, disaster preparedness studies should be carried out with an interdisciplinary perspective, taking into account all stakeholders and local dynamics. While every institutional contribution creates great changes in this field, deficiencies negatively affect the success of disaster preparedness studies. Therefore, in this study, it is aimed to re-evaluate the disaster preparedness studies from the perspective of all stakeholders and to make the local problems visible. In this context, in-depth interviews were conducted with 24 people from 15 different institutions working in the field, as well as managers, who contributed to disaster preparedness in Amasya. The data of the study, which was designed as a qualitative research, were analyzed through the Maxqda 2022 program. As a result of the interviews, 6 main themes were formed in the disaster preparedness studies: problems related to lack of supervision, problems related to legislation, problems

¹ Öğretim Görevlisi, Amasya Üni., Suluova MYO, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Böl., Acil Yardım ve Afet Yönetimi Prog., Amasya
İlgili yazar e-posta/ Corresponding Author e-mail: gamze.yuksel@amasya.edu.tr ORCID No: 0000-0002-2100-9130

² Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara
e-posta/e-mail: ttuncay@hacet.edu.tr ORCID No: 0000-0002-9447-671

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article

Yüksel, G. ve Tuncay, T. (2023). Amasya İlinde Afete Hazırlık Çalışmaları: Paydaş Analizi.
Afet ve Risk Dergisi, 6(3), 901-922.

related to institutional deficiencies, problems related to lack of awareness, problems related to systemic deficiencies, and problems related to the economy. Stakeholders, especially in disaster preparedness studies, eliminate the lack of supervision, ensure inter-institutional coordination, ensure that legislations are appropriate, up-to-date and applicable, ensure mentality transformation in society, create a permanent system in this area with community-based inclusive policies, eliminate institutional deficiencies and respond to disasters. It focuses on increasing the financial resource transfer of preparatory studies.

Keywords: Disaster, Disaster Preparedness, Resilience, Coordination, Stakeholder

1. GİRİŞ

Afetler yüzyıllardır dünyanın farklı yerlerinde insanları farklı şekillerde etkilemektedir. Afetler ve etkilerinden en az zararla kurtulabilmek ve afetlere karşı dirençli olabilmek için öncelikle afetleri ve etkilerini iyi anlamak ve onlara karşı hazırlıklı olmak gerekmektedir.

Afeti ve etkilerini daha iyi anlamak için ilgili literatür incelendiğinde felaket ile eş anlamlı olarak kullanıldığını, etimolojik köken bakımından “ ters çevirme, devirme” ve “ bir koşulun tersine çevrilmesi “ (Quenet, 2000; Stevenson, 2010) anlamı taşıdığını söyleyebiliriz.

Günümüzde afete ilişkin bazı tanımlara baktığımızda ise Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'a göre afet; “toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay”dır(URL1). Yani kısaca afet bir olayın kendisi değil, doğurduğu sonuç olarak görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı 4 no’lu Kararnamesi 31. Madde (b) bendine göre afet: “toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylar (URL2), Birleşmiş Milletler Afet Risklerini Azaltma Merkezi (UNDRR)’ye göre ise “maruz kalma, savunmasızlık ve kapasite koşullarıyla etkileşime giren ve bunun sonucunda oluşan tehlikeli olaylar nedeniyle bir topluluğun veya bir toplumun işleyişinin herhangi bir ölçekte ciddi şekilde bozulması: insani, maddi, ekonomik ve çevresel kayıplar ve etkiler” olarak tanımlanmıştır (URL3). Çeşitli kuruluşların yararlılıklarına göre farklı afet tanımları kullandığı görülmektedir. Tüm tanımların birleştiği ortak payda afetlerin yaşamı kesintiye uğratması ve toplumları uğrattığı ekonomik, sosyal ve fiziksel kayıplardır. Quarantelli, (1998) afetlere yönelik pek çok yaklaşımı üç başlık altında toplamıştır. Bunlardan birincisinde afetleri savaşın bir kopyası olarak görür. Çünkü afet bir dış etkene atfedilebilir; insan toplulukları, bir saldırganlığa karşı küresel olarak tepki veren varlıklardır. İkincisinde, afeti sosyal bir kırılma hali olarak görür. Çünkü afetler toplulukları yaşanan kayıplar nedeniyle hem psikolojik olarak hem de sosyal olarak daha kırılma hale getirir. Üçüncüsünde ise bir belirsizlik durumuna giriş olarak görür. Çünkü afetler gerçekle varsayılan tehlikeleri ayırt etmemizi sağlayan zihinsel çerçevelerimizi alt üst ederek bu belirsizlik durumunu ortaya çıkarır.

İstatistiklere bakıldığında afetlerin hem dünyada hem de Türkiye’de sıklığının ve şiddetinin arttığı görülmektedir. Uluslararası Acil Durum Veri Tabanı (EM-DAT),(2023) verilerine göre:

- 2018’de yılında 11.804 kişinin ölümüne ve 68,5 milyon kişinin etkilenmesine neden olan 315 doğal afetin, 132 milyar dolara ekonomik kayba neden olduğu,
- 2020 yılında 15.080 kişinin ölümüne ve 98,4 milyon kişinin etkilenmesine neden olan 389 doğal afetin, 171,3 milyar dolar ekonomik kayba neden olduğu,
- 2022 yılında ise 30.704 kişinin ölümüne ve 185 milyon kişinin etkilenmesine neden olan 387 doğal afetin, 223,8 milyar dolar ekonomik kayba neden olduğu rapor edilmiştir(UNISDR,2016).

Afet ve acil durumlar yukarıda yapılan tanımlamalardan da anlaşıldığı gibi çok sayıda can kaybı yaşanmasına, yaralanmalara ve insanlar üzerinde yeri doldurulamayacak hem fiziksel hem de psikolojik yaralara neden olurken diğer taraftan da ülkelerin ekonomik dengelerini alt üst ederek, eşitsizlikleri ve kırılganlıkları da arttırdığı bir gerçektir. Burada afetlerin bu kadar büyük yıkımlar oluşturmada en büyük sebebin afetlere yeterince hazırlıklı olunmaması, afete karşı dirençli toplumların inşa edilmemiş olmasını söyleyebiliriz. Afete hazırlık çalışmaları çok boyutlu ve disiplinler arası çalışmalar olup bu çalışmalara katkı veren her paydaşın önemi oldukça büyüktür.

1.1. Afetlerde Hazırlık Çalışmalarının Önemi

Dünyada afet risklerini azaltmak amacıyla afete hazırlık çalışmalarına gün geçtikçe daha çok önem verildiği görülmektedir. Afetlerin olumsuz etkilerini azaltmak için dünyada ilk afet riski azaltma çalışmaları 1972'de ABD'de "Doğal tehlikeler üzerine araştırmaların değerlendirilmesi ile başlamış, 1989'da BM Genel Kurulu'nda 1990'ları uluslararası doğal afetleri azaltma on yılı (IDNDR) olarak belirlenerek bir dönüm noktası yaşanmıştır (Mileti, 1999). Dünyada yaşanan afetler sonucunda yaşanan kayıplar ve çıkarılan dersler doğrultusunda afet yönetimi adına önemli bir adım olan 1994'te Yokohama Konferansı ve Güvenli Bir Dünya İçin Eylem Planı yapılmıştır. Araştırmada da üzerinde durulduğu gibi Yokohama Stratejisinde de özellikle yerel aktörlerin risk yönetimine dahil edilmesi gerekliliğinin altı çizilmiştir. Bu planın ardından Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası Stratejisi (ISDR), 1999 yılında kabul edilmiştir. 2000 yılında da Binyıl Kalkınma Hedefleri ve ISDR Sekreteryası oluşturulmuştur. 2005 yılında "Dirençlilik" kavramının kullanımını yaygınlaştıran ve afet risklerinin azaltılmasına yönelik somut eylemler içeren Hyogo Çerçeve Eylem Planı(HFA) Japonya'nın Kobe şehrinde düzenlenen Dünya Konferansı'nda 168 ülke tarafından imzalanmıştır. HFA tüm dünyada afet risklerinin azaltılması adına eyleme geçilmesinde ilk büyük katkıyı sunan uluslararası belgedir.

Hyogo Çerçeve Eylem Planı(HFA), afet zararlarının azaltılmasına yönelik 5 öncelikli eylem sunmaktadır;

1. Afet Risklerinin Azaltılması konusunun hükümetlerin öncelikli eylem planı olması;
2. Risklerin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve izlenmesi, erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi, 3. Mümkün olan her türlü bilgiyi kullanarak direnç kültürünün oluşturulması ve farkındalığın artırılması,
4. Uygun ve etkin risk yönetimi teknikleri ile risklerin azaltılması,
5. Etkin bir müdahale için hazırlıklı olunması (UNISDR, 2016).

Afet risk azaltma açısından ilk küresel belge olan HFA'nın on yıllık planının 2015 yılında tamamlanmasıyla 18 Mart 2015 tarihinde Japonya'nın Sendai kentinde Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030) kabul edilmiştir. Sendai Bildirgesi; 187 Birleşmiş Milletler üyesi tarafından, Dünya Afet Risklerinin Azaltılması Konferansı'nda kapsamlı müzakereler yapıldıktan sonra kabul edilen gönüllü bir sözleşmedir. HFA'e oranla sağlık, iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma konuları üzerinde daha fazla vurgu yapmaktadır. Hyogo çerçeve eylem planı (HFA) uygulamasında edinilen deneyimi dikkate alarak, aşağıda paylaşılan dört öncelikli alanda yerel, ulusal, bölgesel ve kültürel seviyelerde sektörler içinde ve arasında Devletler tarafından gerçekleştirilecek bir takım eylemlere ihtiyaç vardır. Bunlar:

Öncelik 1- Afet riskini azaltmak,

Öncelik 2- Afet riskinin yönetilmesi için afet risk yönetişimini güçlendirmek,

Öncelik 3-Dirençlilik için afet risk azaltımına yatırım yapmak,

Öncelik 4-Etkin müdahale için afete hazırlık çalışmalarını geliştirmek ve iyileştirmek, rehabilitasyon ve yeniden inşa safhalarında "Öncekinden Daha İyisini İnşa Etmek" tir.

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesinde (2015-2030)(UNISDR,2015) afet riskine karşı geniş katılımlı ve insan merkezli önleyici bir yönetim yaklaşımı önerilmektedir. Afet riskini azaltma

uygulamalarının verimli ve etkili olabilmesi için çok boyutlu, çok sektörlü, kapsayıcı ve erişilebilir olması gerektiği ve paydaşlarla ilişki kurularak afet riskini yönetim uygulamalarına entegre etmenin önemi üzerinde durulmaktadır (URL4).

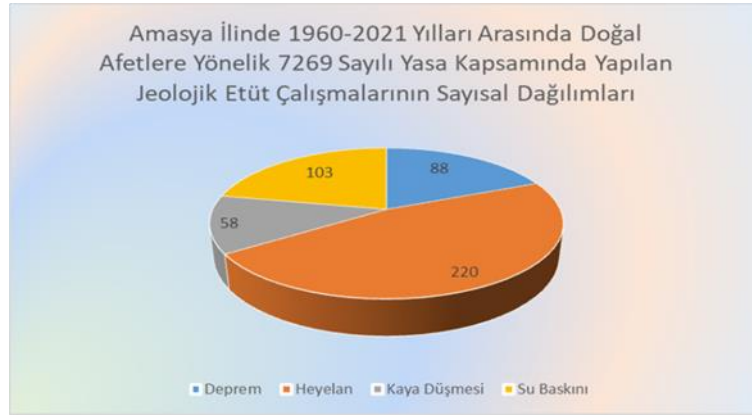
Afetlerin olumsuz etkilerinin azaltılmasında afete hazırlık çalışmalarının önemi tüm verilerle ortaya koyulmaktadır. Zarar azaltma ve hazırlık aşamaları afetlerin olumsuz etkilerini azaltmak için afet yönetiminin olmazsa olmaz aşamalarıdır. Hazırlık faaliyetleri, acil durumlarda harekete geçme kabiliyetini ve paydaş kurumsal kapasitelerini geliştirerek afetlerin etkilerine hızlı bir şekilde yanıt verilmesini sağlar. Bu faaliyetler tahliye yollarının ve sığınakların belirlenmesi, uyarı sistemlerinin geliştirilmesi, iletişim sistemlerinin ve acil durum malzemelerinin bakımı, afet tatbikatları, vatandaşlar, toplum liderleri ve personele yönelik eğitimlerdir (Mojtahedi ve Oo, 2017). Afete hazırlık çalışmalarının başarısında ise birlikte çalışılan paydaşlar önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Afetler paydaşlar tarafından etkin bir şekilde yönetilebiliyorsa başarılı bir afet risk yönetiminden bahsedilebilir (Bosher, Dainty, Carrillo, Glass ve Price, 2009), ayrıca hazırlık aşamasında risklerin yönetilmesine çok çeşitli paydaşların dahil edilmesi başarının artmasını sağlamaktadır (Mojtahedi ve Oo, 2017). Afete hazırlık çalışmalarında karşılaşılan zorluklara ilişkin yapılan araştırmalarda paydaşlara yönelik pek çok bulgunun tespit edildiği görülmektedir. Örneğin paydaşlar arasındaki farklı tutumlar (Dariagan, Atando ve Asis, 2021), paydaşların afet risk yönetimlerinin erken aşamalarında proaktif/reaktif katılımları (Mojtahedi ve Oo, 2017), planlama sürecindeki etkin paydaş katılımı (Horney, Nguyen, Salvesen, Tomasco ve Berke, 2016) afete hazırlık süreçlerini doğrudan etkilemektedir.

Afete hazırlık çalışmalarında paydaşların özellikleri, paydaşlar arasındaki koordinasyon oldukça önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalarda Türkiye afet yönetim sisteminin daha güçlü yerel düzeylere ve iyileştirilmiş aktör iş birliğine ihtiyaç duyduğunu görülmektedir (Ganapati, 2009; Şahin, 2016). Varol ve Buluş Kırıkkaya (2017)'ya göre de afet direncinin artırılması çok çeşitli faktörlerle ilişkili olup disiplinler arası yaklaşımı ve işbirliğini gerektirir.

Türkiye'de afet yönetim sistemi çalışmaları afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası çalışmaları kapsayan hem müdahale hem de zarar azaltma faaliyetlerini içermektedir. 2009 yılında Afet ve Acil Durum Başkanlığı(AFAD)'ın kurulmasıyla yeni bir yapılanmaya gidilerek yerelde de taşra teşkilatları şeklinde örgütlenmiştir. Yerel afet yönetim sisteminde çalışmalar AFAD'a bağlı il müdürlükleri koordinesinde tüm paydaş kurumlarla işbirliği içerisinde yürütülmektedir. 2014 yılında resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye Afet Müdahale Planı(TAMP) ile afet planlamasına yeni bir bakış açısı getirilerek afete müdahale çalışmalarında bulunan tüm paydaşlara ilişkin daha detaylı bir koordinasyonu içeren bir müdahale benimsenmiştir. TAMP ulusal düzey afet planlamasının ana planı olup hem ulusal hem de yerel düzey operasyon planlarının da esasları belirlenmiştir. Bu sayede ulusal ve yerel düzeyde, olay türü ve ölçeğine göre esnek yapıda müdahale için çalışmalar arttırılmıştır. İyi bir afet yönetiminden bahsedebilmek için hem koordine eden kurumun iyi bir koordinasyon yeteneğinin bulunması, hem de paydaşların gereken katkıyı vererek birbirleriyle uyum ve işbirliği içerisinde olması gerekir. Bu nedenle yerel afet yönetim sistemi içerisinde illerde bulunan AFAD il müdürlükleri koordinasyon açısından, diğer paydaşlar ise sürecin aksamadan ilerleyebilmesi açısından hayati rol ve sorumluluklara sahiptir.

1.2. Amasya İlinin Afetselliği

Çalışmanın örnekleme olan Amasya ili afetsellik açısından incelendiğinde ise Amasya İl Risk Azaltma Planı (İRAP) (2021)'a göre; Amasya ilinde Şekil 1'de ayrıntılı olarak görüldüğü gibi 1960-2021 yılları arasında en çok çalışma yapılan afetler heyelanlar, daha sonra sırasıyla su baskınları, depremler ve kaya düşmeleridir. Amasya (İRAP)'ta belirtilmeyen afet tiplerine ek olarak şiddetli seller ve fırtınalar özellikle 2023 yılında Amasya'da oldukça büyük hasarlara neden olmuştur (URL5).

Şekil 1. Amasya İli 1960-2021 Yılları Arasında Yapılan Jeolojik Etüt Çalışmalarının Afet Tiplerine Göre Sayısal Dağılımı (Amasya İRAP, 2021)

Türkiye'nin önemli aktif fay hatlarından biri olan 1100 km uzunluğundaki Kuzey Anadolu fay hattı, araştırmanın örnekleme olan Amasya ve çevresinden geçmektedir. Yakın tarihlerde bu fay hattı üzerinde 1992 yılında Erzincan ve 1999 yılında İzmit, Düzce ve Adapazarı depremleri yaşanmıştır. 1992 Erzincan depreminde 653 kişi hayatını kaybetmiş 3850 kişi yaralanmış, 1999 İzmit, Düzce ve Adapazarı depremlerinde ise 17480 kişi hayatını kaybetmiş 43953 kişi yaralanmıştır (AFAD, 2018).

Kuzey Anadolu fay hattının yanı sıra Amasya ili ve çevresinde Esençay-Merzifon Fayı, Turhal Fayı, Sungurlu Fayı, Almus Fayı, Ezinepazarı, Çorum-Salhançayı fay hatları bulunmaktadır. Depremler, Amasya ilinde konutları en fazla etkilemiş olan doğal afettir. Amasya İRAP (2021)'a göre Amasya ilinde 1996 ve 1998 yıllarında 4,8 Mw ve 5,4 Mw orta büyüklükte iki deprem olmuş can kaybı olmamakla birlikte toplam 1375 konut hasar görmüştür.

Günümüzde afet risklerini azaltmak uluslararası çerçevelerde de belirtildiği gibi küresel bir hedeftir. Bu anlamda afet direncini oluşturabilmek için afet yönetiminde paydaşlara ve onların işbirliğine oldukça ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle Sendai Çerçevesi'nde belirtildiği gibi yerelden başlayan güçlendirme çalışmaları, toplumların kendi dinamikleri içerisinde çözümler üretilmesi daha başarılı bir afet yönetim sistemi oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle bu çalışmada amaç afete hazırlık çalışmalarını yürüten paydaşların sorunlarını ortaya çıkararak bu sorunların giderilmesi ve dirençli kentler-dirençli toplumlar oluşturulabilmesi için afet yönetim sistemine katkıda bulunmaktır. Aynı zamanda bu çalışmayla tüm dünyada öne çıkan afete hazırlıkta yerelleşmeye dikkat çekilerek Amasya ilinin afete hazırlıkta kendi dinamikleri içerisinde sorunlarına yönelik çözüm önerileri sunulmaktadır.

Araştırmada Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda hazırlanmakta olan "Toplumun Afete ve Acil Durumlara Hazırlık Düzeyini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Amasya Örneği" adlı doktora tezinin bulgularının bir kısmı kullanılmıştır. Buna göre araştırmanın amacına göre oluşturulan alt amaçlar ise aşağıdaki gibidir:

- 1) Amasya ilinde afete hazırlık çalışmalarını yürüten paydaş kurumlarda çalışan yönetici ve uzmanların bu alana yönelik yaşadıkları deneyimler nelerdir?
- 2) Amasya ilinde afete hazırlık çalışmalarını yürüten paydaş kurumlarda çalışan yönetici ve uzmanların bu alana yönelik yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- 3) Amasya ilinde afete hazırlık çalışmalarını yürüten paydaş kurumlarda çalışan yönetici ve uzmanlar yerelde merkeze göre ne gibi farklı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır?

4) Amasya ilinde afete hazırlık çalışmalarını yürüten paydaş kurumlarda çalışan yönetici ve uzmanlar kendi kurumlarına yönelik bu çalışmaları yürütürken hangi alanda daha çok desteğe ihtiyaç duymaktadır?

2. YÖNTEM

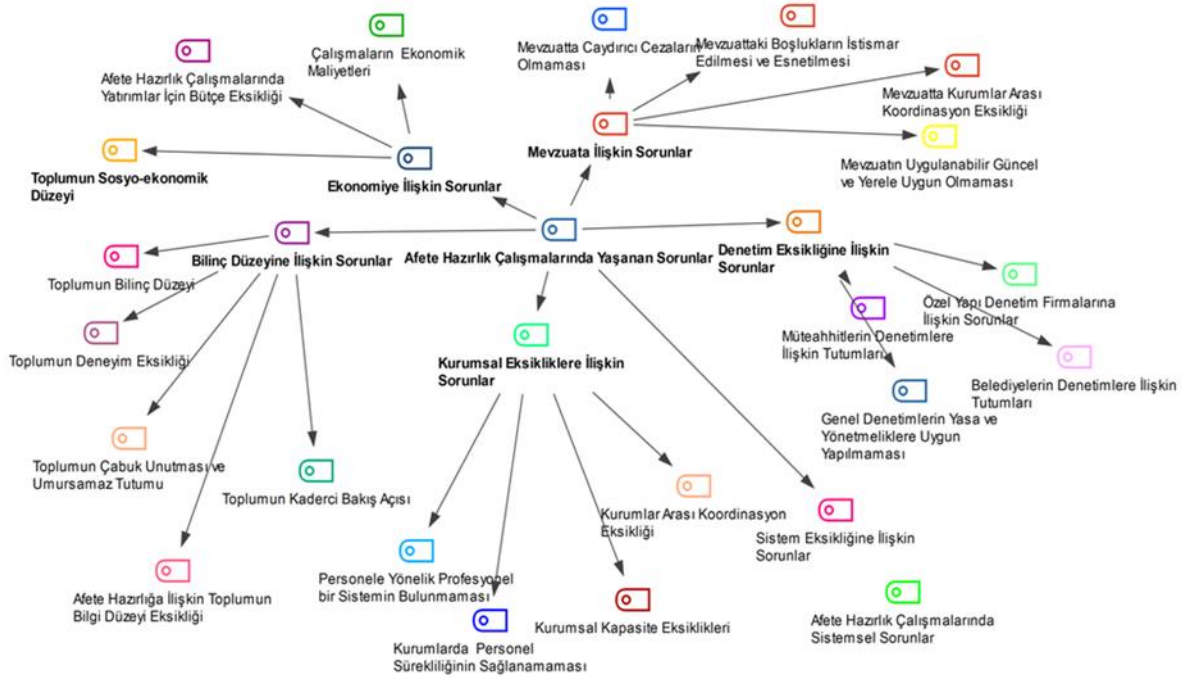
Yapılan araştırma ile afete hazırlık çalışmalarına katkı veren paydaşların yerelde yaşadığı sorunları ortaya koymak hedeflendiğinden araştırma yöntemi nitel bir araştırma olarak belirlenmiştir. Nitel araştırmalar farklı sosyal ortamları, grupları ve bireyleri inceleyerek onların öznel deneyimlerine, birbirleriyle olan ilişkilerine ve bunları nasıl anlamlandırdığına odaklanır (Berg ve Lune, 2019). Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Kümbetoğlu (2017) 'na göre fenomenolojik yaklaşımda araştırmacı gerçekliği anlamak istediğinde insanların gerçekliğe atfettiği anlamı kavramalıdır. Bu yaklaşım insanların kendi ifade ve anlatılarından, incelenen birey ya da grup davranışlarının ya da sosyal süreçlerin, insanlarca algılanan ve yeniden kurgulanan bir resmini sunar. Bu yaklaşım insanların kendi ifade ve anlatılarından, incelenen birey ya da grup davranışlarının ya da sosyal süreçlerin, insanlarca algılanan ve yeniden kurgulanan bir resmini sunar. Bu araştırmanın yönteminin nitel araştırma seçilmesinin nedeni Amasya ilinde afete hazırlık çalışmalarında yer alan yönetici ve uzmanların kendi yaşadıkları deneyimlerden yola çıkarak sorunlara ayna tutulmak istenmesidir. Nitel araştırma yöntemi sayesinde her kurumun her çalışanın kendi öznel deneyimleri sorunları anlama ve anlamlandırma açısından çok daha derinlemesine ve kapsamlı bir sonuç ortaya çıkarmaktadır.

2.1. Veri Toplama Süreci

Araştırma Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda hazırlanan Toplumun Afete ve Acil Durumlara Hazırlık Düzeyini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Amasya Örneği adlı doktora tezinin bulgularının bir kısmı kullanılarak hazırlanmıştır. Araştırmanın örnekleminin yerleşim yeri Amasya ili olarak seçilmiştir. Yerleşim yeri seçiminde en önemli ölçüt Amasya ilinin Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerinde olması nedeniyle Türkiye Deprem Haritası(URL6)'nda yüksek tehlikede olan iller arasında olması ve depremin yanı sıra Amasya (İRAP)(2021)'a göre de heyelan, su baskınları ve kaya düşmeleri açısından da risk altında bir il olmasıdır. Veri toplama sürecine geçilmeden öncelikle Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 20.06.2022/2245097 tarih/sayılı onayı ile Etik kurul izni alınmış daha sonra kurum görüşmelerini yapabilmek için Amasya Valiliği'nden 27.07.2022 tarih ve 16531 sayılı resmi yazı ile kurum izinleri alınmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile 30.07.2023 tarihinde öncelikle pilot uygulama yapılmış daha sonra ise derinlemesine görüşmelerin tamamı 05.08.2022-30.10.2022 tarihleri arasında yapılarak veriler toplanmıştır. Araştırmaya gönüllü olan katılımcılardan randevu alınarak araştırma hakkında bilgi verilmiş ve onamları doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler katılımcıların onayı doğrultusunda ses kayıt cihazı aracılığıyla kayıt altına alınmıştır. Üç kişi dışında tüm katılımcılar ses kayıt cihazına onay vermiştir. Ses kayıt cihazına onay vermeyen katılımcılarla yapılan görüşmeler araştırmacı tarafından not alınarak aynı gün bilgisayar kayıtlarına geçirilmiştir. Tüm görüşmeler yapıldıktan sonra bilgisayar ortamında yazılı kayıtlara gerekli kodlamalar yapılarak geçirilmiş hiçbir aşamada kişisel bilgilere ilişkin detaylara yer verilmemiştir. Derinlemesine görüşmeler analizi sonucunda 534 sayfa görüşme deşifresi, 16 saat 14 dakika görüşme kaydı bulunmaktadır.

2.2. Araştırmanın Özneleri

Araştırmanın çalışma grubu, küçük bir örneklem içinde araştırma evreninin farklı karakteristiklerini içinde barındıran bir kesitini kapsayabilen amaçsal örneklem yöntemi ile oluşturulmuştur. Kümbetoğlu (2017)'na göre amaçsal örneklem araştırmanın teorik

Şekil 3. Afete Hazırlık Çalışmalarında Yaşanan Sorunlara İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

3.1. Denetim Eksikliğine İlişkin Sorunlar

Afete hazırlık çalışmalarında yapı ve dirençli bir çevre oluşturulmasında denetimin oldukça önemi vardır. Afete hazırlık çalışmalarının başarılı bir şekilde yürütülmesi için denetim hizmeti veren kurumların işini titizlikle yapması gerekir. Ancak bu alanda çalışan paydaşlar özellikle bu alanda denetim eksikliğinin altını çizmektedir. Bu konu ile ilgili özel yapı denetim firmalarına ilişkin sorunlar, denetimlerde mevzuatın uygulanmasına ilişkin sorunlar, denetimlerde belediyelere ilişkin sorunlar, denetimlerde müteahhitlerin tutumlarına ilişkin sorunlar olmak üzere dört alt kod oluşturularak katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

3.1.1. Özel Yapı Denetim Firmalarına İlişkin Sorunlar

Yapılan araştırmada paydaşların büyük çoğunluğunun gördüğü en büyük sorunlardan bir tanesinin denetim eksikliği olduğu ve özellikle burada özel yapı denetim firmalarının denetimlerine ilişkin alanda pek çok sorunla karşı karşıya kaldıkları görülmüştür. Katılımcıların özel yapı denetim firmalarına ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

"(...) Zeminle ilgili etütlerin uygulaması ve kontrolü ile ilgili eksikliklerin de olduğunu söyleyebilirim. Özellikle bu özel yapı denetimi firmalarının denetimi noktasında acil bir önlem alınmalı. Çünkü özel yapı denetim firmalarının çok da iyi işler çıkardığını söylemek pek mümkün görünmüyor. Bunu özel yapı denetim firmalarından alınması gerektiğini ekleyebilirim (K1)."

"Bence en büyük sıkıntılardan bir tanesi yapı denetim firmalarının doğru düzgün yani özel olan firmalardan bahsediyorum denetim yapmaması. Çünkü diğer türlü çok sıkı tutarsan şey denetim firmalarını müteahhitler tercih etmiyor, burada ikili ilişkiler çok fazla devreye giriyor. Yapı denetim firmalarının özel olması bence hiç mantıklı gelmiyor(...)" (K4)"

Denetim konusunda dikkat çekilmesi gereken bir başka nokta ise, köyler ve şehir merkezlerinde sürecin farklı işlediğidir. Şehir merkezlerinde her ne kadar eleştirilse de bir özel denetim firmaları aracılığıyla bir ara denetim mekanizmasının olduğu, köyler de ise bu mekanizmanın bulunmadığı, bu durumun da köylerdeki denetim sürecini olumsuz etkilediğini K20 şu şekilde belirtmiştir:

“(...)yani asıl genel olarak en büyük hani aksaklık olarak söylenen şey, yapı denetim firmalarının uygun denetimleri yapmaması diye hep söylüyorlar şöyle. Devlet hak ediş bazı yapı denetim firmasına benden aldığı ücreti veriyor. Benim parasını verdiğim bir insanın beni kontrol etmesi ihtimali çok düşük.(...) Köylerde demirleri kontrol edemediğimiz için köylerde aynı şeyi yapamıyoruz yapı denetim firmalarından da muaf köyler, beton sınıfına göre projesine göre yapıyor mu uygulamayı denetleyemiyoruz (K20)”

3.1.2. Denetimlerde Mevzuatın Uygulanmasına İlişkin Sorunlar

Afete hazırlık çalışmalarının sağlıklı yürütülebilmesi için denetimlerin mevzuat çerçevesinde harfiyen uygulanması gerekmektedir. Uygulamadaki aksaklıklar afete hazırlık çalışmalarına da olumsuz şekilde yansımaktadır. Araştırmada katılımcılardan (K19) ve (K7) denetimlerde mevzuatın uygulanmasına yönelik sorunları aşağıdaki gibi belirtmişlerdir:

“(...)Ülke olarak en büyük sorunlarımızdan biri mevzuatın istismar ediliyor olması ve düzenli olarak kontrollerinin yapılmamış olması (K19)”

“En büyük sorunlardan biri denetim eksikliği. Proje imar planında sıkı denetim bence olmuyor. Uygulama yeterli değil, mesela oto galerileri önceki depremlerde ve mevzuatta binaların altına olmayacağı yönünde kararlar alındı ancak maalesef her geçen gün yeni bir oto galerisini binalarının altında görüyoruz. Bu oto galerileri oluştururken binaların girişlerinin kesildiği ve altında oto galerisi olan binaların bir deprem anında yıkıldığını söyleyebiliriz. Maalesef biz de sıkıntı göz yummak yasalar yönetmelikler var ama o onun tanıdığı o onun akrabası maalesef yasalar esnetilebiliyor.(K7).”

3.1.3. Denetimlerde Belediyelere İlişkin Sorunlar

Afete hazırlık çalışmalarında dirençli yapılar oluşturabilmesi denetim mekanizmasını oluşturan ve çok kritik rol ve sorumlulukları olan aktörlerden biri de belediyelerdir. Belediyelerin denetim süreçlerindeki tutumu bu alandaki başarıda belirleyici olmaktadır. Bu konu ile ilgili katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“(...) bir kere öncelikli olarak belediyeler kontrollerini düzgün yapmalı belediyeler maalesef kontrollerini düzgün yapmıyor. Denetim firmalarına güveniyor denetim firmaları da zaten belediyelerin kendi çalışanları olduğu için objektif bir denetim söz konusu olmuyor .(K3)”

“(...) Özellikle afet olduktan sonra buraya işte mesela Bozkurt'ta sel felaketi yani dere yatağına yapılmış bir kentleşme var. Oranın geçmişinde de sel felaketi yaşanmış.(...) Nasıl izin verdi denetleme mekanizması? Ondan sonra yine fay hatları üzerinde bulunan şehirlere baktığımız zaman birçok katlı binalara nasıl izin veriliyor. Belediyeler bunları neye göre denetliyor? Bunların gözden geçirilmesi gerektiğini düşünüyorum(K19).

3.1.4 Denetimlerde Müteahhitlerin Tutumlarına İlişkin Sorunlar

Denetim mekanizmasının içinde bulunan önemli aktörlerden biri de müteahhitlerdir. Burada müteahhitlerin işlerini yaparken iş sağlığı ve güvenliğine verdikleri önem ve müteahhitlerin etik ilkelere uygun işlerini yapması afete hazırlık çalışmalarının hedefi olan dirençli yapı ve çevrenin oluşmasını doğrudan etkilemektedir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

(...)“yeni taşınan herkese oturma ruhsatı verirken kontrol edilmesi bir denetime tabi olması bu çok önemli. Kontroller yapıyoruz ancak müteahhitlerin buradaki tutumları çok önemli. Bir örnek vereyim, müteahhitler bizim önce denetimini yaptığımız binadaki yangın söndürme tüpünü alıp diğer yeni yaptırdığı binaya takıyorlardı sonra tekrardan onları alıp yeni yaptırdıkları yerlere koyuyorlardı. Biz de bunları gördüğümüzde seri kodlarını alarak denetimler yapmaya başladık. Yani bunlar sıkıntılı yani müteahhitlerin bu şekilde davranması(K4)”

"(...)biliyorsunuz müteahhitlerin amacı da para kazanmak. Maalesef amacı para olmamalı, yani insan sağlığını ve güvenliğini düşünmeli. (K4)

Araştırmada afet yönetiminin önemli paydaşları genellikle uygulamada çok ciddi bir denetim eksikliğinin bulunduğunu belirtmektedir. Paydaşlar özellikle özel yapı denetim kuruluşlarının gerektiği gibi denetim sürecini yönetmediğini belirtmiştir. Yıldız (2019)'a göre de Türkiye'de yapı denetim sisteminde yazılı olarak herhangi bir aksaklık olmadığı görünse de uygulamada pek çok sorun bulunmaktadır. Yasalar denetim yetkisini yerel yönetimlere verse de yerel yönetimlerin bunun için gerekli alt yapıyı ve teknik kadroları oluşturamadığı, bununla birlikte tüm denetim aşamalarının gerektirdiği yükü kaldıramayarak, denetim sisteminin sağlıklı bir şekilde yürümediği belirtilmektedir.

3.2. Mevzuata İlişkin Sorunlar

Afete hazırlık çalışmalarında bir sistemin oluşturulmasında ve uygulanabilmesinde mevzuat oldukça önem taşımaktadır. Bu anlamda bu bölümde yasa ve yönetmeliklerin uygulanabilir, güncel ve yerele uygun olmaması, yasa ve yönetmeliklerdeki boşlukların istismar edilmesi ve keyfiyete göre esnetilebiliyor olması, yasa ve yönetmeliklerde caydırıcı cezaların olmaması, olmak üzere üç alt kod oluşturularak analiz edilmiştir.

3.2.1. Mevzuatın Uygulanabilir, Güncel ve İhtiyaca Uygun Olmaması

Katılımcılar afete hazırlık çalışmaları için kullandıkları mevzuatı değerlendirdiklerinde mevzuatı uygulamada sorunlar yaşadıklarını, güncel olmadıklarını ve merkezde hazırlandıkları için yerelin dinamiklerini çok fazla içermediğini belirtmişlerdir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

(...)“şimdi şöyle kanunlar çok güzel ama maalesef uygulanabilirliği olduğunu söyleyemem. Şöyle mühendisle bir doktor karşılaştırması yapalım isterseniz. Mesela bir doktor bir hata yaptığında sadece bir kişi ölür ama bir mühendis hata yaptığında inşaat mühendisi o apartman dolusu insanların ölmesine pek çok insanın ölmesine neden olur. O yüzden buradaki mühendislerin çalışma durumu çok önemlidir ve buradaki yasa ve yönetmelikler çok önemlidir. Evet biz kanunu ve yönetmeliği uygulamaya çalışıyoruz ama maalesef çok da harfiyen uygulanmadığını da görüyoruz (K5)”

“Bence mevzuat olarak yasa ve yönetmelikler çok iyi ancak işte kanun çıkarmak kolay ancak onu uygulayıp yerele dökmek zor yani yerelin dinamikleri çok farklı olduğu için yerelde de uygulanabilir olması gerekiyor mevzuatların. Merkezde çıkarılan kanun ile taşra uymuyor. O yüzden burada mutlaka mevzuatın yerele uygun olması gerekiyor (K2)”

3.2.2 Mevzuattaki Boşlukların İstismar Edilmesi ve Keyfiyete Göre Esnetilebiliyor Olması

Katılımcıların büyük çoğunluğu mevzuata ilişkin afete hazırlık çalışmalarında mevzuatta kişilere yönelik istisnai, keyfi uygulamalar ve boşlukların istismar edilmesine yönelik yaşadıkları sorunların altını çizmektedir. Bu konuda katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Burada kesinlikle uygulamalarda mevzuatta herkese aynı davranılması gerekiyor. Kişilere yönelik istisnalar olması takdirinde o mevzuatın da geçerliliği kalmıyor. O yüzden bu çerçevede mevzuatın herkese aynı olması, birebir uygulanması ve kesinlikle esnetilemiyor olması büyük önem taşıyor (K5)”

“(...) Bunlarla ilgili bir eksiklik varsa. Ülke olarak en büyük sorunlarımızdan biri mevzuatın istismar ediliyor olması ve düzenli olarak kontrollerinin yapılmamış olması. Böyle bir kanun varsa bunu bizim yapmamız gerekiyor. Bu esnemeyecek hani şey gibi işte ceza alıyorsunuz ama bir süre sonra işte bir yerde para cezaları erteleniyor ya da affediyor ya da birine veriyor birine vermiyor (K19)”

Katılımcılardan K20 bu alandaki uygulamalarda köylerin şehir merkezine göre farkını ve köylerde yönetmelik açığının denetimleri nasıl etkilediğini şu şekilde belirtmektedir:

"(...) Yönetmelik eksikliği şöyle, orada bir açıklık var. Yani 200 metrekare altı köyler 500 metrekareye kadar konut yaptırınca yapı denetim kapsamına girmiyorlar -Kesinlikle ciddi bir açıklık söz konusu.(...)O yüzden de denetimler istenildiği yapılmıyor. Bizde yapı kullanmaya gittiğimizde demiri göremiyoruz Belki projesini ya projelerini dört dörtlük kontrol ediyoruz ama yapıları henüz yapı denetim sistemi gibi bir ara sistem olmadığı için kontrol edemiyoruz (K20)"

3.2.3. Mevzuatta Caydırıcı Cezaların Olmaması

Afete hazırlık çalışmalarında mevzuatın uygulanmasında yaptırımların caydırıcı bir özelliğinin olduğu bilinmektedir. Araştırmada katılımcılar bu konudaki görüşlerini şu şekilde belirtmektedir:

"(...) özellikle altını çizdiğim nokta ise denetimlerin olmaması kurallara uygun davranılmaması. Çünkü görüyoruz Avrupa ülkelerinde o kadar büyük cezalar yaptırımlar var ki insanlar o cezalardan dolayı bile ve kurallara sıkı sıkıya uyuyorlar kendi ülkelerinde uydukları kurallara gelip bizim ülkemizde uymadıklarını görüyoruz. Neden çünkü bizim ülkemizde bir yaptırım söz konusu değil o yüzden özellikle bu noktada yaptırımlarla cezalarla en azından bunların oturtulması gerektiğini düşünüyorum (K3)"

"(...)“bence yasa ve yönetmeliklerle ilgili yaptırımların arttırılması gerektiğini düşünüyorum ve bununla ilgili kurallarının kesin ve net olması gerekli (K4)"

Cezalara ilişkin K20 köylerin şehir merkezine ilişkin farklı durumu şu şekilde belirtmektedir:

"(...)“Bence köyler ve şehirlerde durum biraz farklı oluyor. İşte mesela yeni imar yönetmeliği değişti. Köyler için imar yönetmeliği çok katı. Vatandaşın barınması için onu yapmaya ihtiyacı var. Ama hem parası yok hem çok zorlanıyor. Hani bu katı kuralların vatandaşın biraz daha motivasyonunu arttıracak şekilde esnetilmesi lazım. Yani bize kalırsa en kötü şeylerden bir tanesi imar affi çıkarılmamalıydı. İmar affi yanlış yapılan işte kötü yapılan uygulamaları bir şekilde resmileştirdi. İnsanlar nasıl olsa 2 seneye imar affi çıkar dediler ve evlerini kaçak yaptılar (K20)"

Araştırmada paydaşlar ikinci önemli sorun olarak yasa ve yönetmeliklerin uygulamadaki sorunlarına dikkat çekmektedir. Paydaşlar afete hazırlık çalışmalarına ilişkin yasa ve yönetmeliklerin kâğıt üzerinde hiçbir eksiğinin olmadığını ancak özellikle taşrada uygulamada sorunlar yaşandığı, özellikle yasa ve yönetmeliklerin herkese aynı şekilde uygulanmadığı, zaman zaman esnetilebildiği, bu durumun da bu alanda ciddi bir açıklık oluşmasına neden olduğunun altı çizilmektedir. Araştırmayla paralel olarak 2021 yılı Meclis Araştırma Komisyonu Raporunda da afetler başlığı altında özellikle depremlere yönelik çıkarılan yasa ve yönetmeliklerin uygulamada sorunlarının olduğu belirtilmiştir (Bozkurt ve Çiçekdağı, 2022).

3.3. Kurumsal Eksikliklere İlişkin Sorunlar

Afete hazırlık çalışmalarında kurumsal eksiklikler özellikle yerelde çalışmaların niteliğini ve sürekliliğini etkilemektedir. Bu başlık altında kurumsal eksikliklere ilişkin sorunlar 6 alt kod ile analiz edilmiştir. Bunlar: kurumsal kapasite (araç, personel, ekipman vb.) eksiklikleri, kurumlar arası koordinasyon eksikliği, kurumlarda afet alanında çalışan personelde süreklilik sağlanamaması, personelin profesyonel(oryantasyon ve süpervizyon) içeren bir sistemde çalıştırılmaması, afet alanında kurumlarda ayrı bir müdürlük ya da birleşmeye gidilmemesidir.

3.3.1. Kurumsal Kapasite(Araç, Personel, Ekipman vb.) Eksiklikleri

Afetlere karşı dirençli olabilmek için afete hazırlık çalışmalarını üstlenen tüm paydaş kurumların kurumsal kapasitelerinin yeterli düzeyde olması gerekmektedir. Bu alandaki kapasite artırımına yönelik her çaba dirençliliği arttırır. Bu konuda katılımcıların yaşadıkları sorunlar ve görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Afete hazırlık da ilgili güçlendirme çalışmalarına kurum olarak ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Nasıl mesela işte Amasya’da bir helikopterimiz yok mesela değil mi. İşte hem yangın için hem hastaların taşınması için ise ambulansların çok yeterli olduğunu düşünmüyorum. İş makineleri var ama bunların sayısının arttırılması gerektiğini söylüyorum açıkçası (K3)”

“(…) Taşradaki personel eksikliği iş yükünün fazla, daha doğrusu iş yükü fazlalığı insanları buraya afete hazırlık konusunda eğilimi biraz engelliyor (K15)”

3.3.2 Kurumlar Arası Koordinasyon Eksikliği

Afete hazırlık çalışmalarının çok aktörlü ve çok disiplinli olması nedeniyle kurumlar arası koordinasyon bu alandaki başarının düzeyini belirlemede önemli rol oynamaktadır. Araştırmada katılımcılar bu konudaki görüşlerini şu şekilde belirtmektedir:

“(…) Bütün kurumlarda bazen koordinasyon eksikliği olduğu oluyor. Özellikle bu suyla ilgili olanlarla yani Devlet Su işleri çalışma yapıyor, milli parkların haberi yok, o çalışma yapıyor, bunun haberi yok ve birbirlerinin işine alanına böyle zarar verecek şekilde çalışmalar da olduğunu görüyoruz. Bu koordinasyon sağlanırsa daha iyi olur (K23)”

“Kurumsal eksiklikler var. Kurumların üzerine düşeni yeterince yerine getirmesi ve koordinasyon halinde olmaları gerekir (K14)”

3.3.3. Kurumlarda Afet Alanında Çalışan Personelde Süreklilik Sağlanamaması

Kurumlarda afete hazırlık çalışmalarına yönelik birim ya da müdürlük olmaması nedeniyle bu alanda çalışan personel uygulamalarda bazı problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Araştırmada katılımcılar özellikle bu personelin sürekli değişmesini en büyük problem olarak görmektedir. Katılımcıların bu konu ile ilgili görüşleri aşağıdaki gibidir:

“(…) bir de burada afete hazırlık çalışmalarında en önemli şeylerden bir tanesi kurumların koordinasyonunda afete bakan kişilerin sürekli değişmesi. Bence en büyük problemlerden bir tanesi bu diye düşünüyorum (K4)”

“Özellikle kamuda bence afet alanında çalışacak kişilerin daha özel seçilmesi, belli kişiler olması, onlarla ilgili görev değişikliği daha dikkatli yapılmalı, sürekli değiştirilmemeli (K8)”

3.3.4. Personelin Profesyonel(Oryantasyon ve Süpervizyon) İçeren Bir Sistemde Çalıştırılmaması

Travmatik yaşam olayları içeren afetlere yönelik çalışmalarda çalışan personelin psikolojik sağlamlığının korunması ve afetzedelere daha nitelikli hizmetler sunabilmesi için çalışma şartlarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Katılımcılar bu konuya ilişkin şu sorunları yaşadıklarını belirtmişlerdir:

“(…) Bizde Kervan yolda düzelir mantığı var söyle mesela mimar-mühendis yeterince bu alanda bilgilendiriliyor görevi gittiklerinde karşılaşacakları bir şeylerle ilgili çok fazla bilgileri olmuyor görevi gittikçe başlarına gelen şeylerle ilgili bilgi sahibi oluyorlar (K5)”

“(…)Profesyonel bir ekip olduğunu hissettirmek gerekiyor. Ayrıca bu arkadaşların da ayrı bir nasıl diyeyim belki maddi belki de unvan olarak farklı bir şeyde olmaları gerektiğini düşünüyorum.

Gerekli özlük haklarını da alarak tabii yani emek gerektiren bir husus. Yani afette çalışan kişinin ayrıcalıklı ve farklı durması gittikten sonra bir müddet istirahat etmesi birazcık kendine gelmesi gerekmez mi? Yok, hayır, bizde hop diye gelen bir sistem var ama kurguda baktığımızda her şey çok güzel yani.(K8)”

3.3.5. Paydaş Kurumlarda Ayrı Bir Müdürlük ya da Birleşmeye Gidilmemesi

Türkiye Afet Müdahale Planı(TAMP)’na göre her kurum için belirlenmiş afete hazırlık çalışmaları bulunmakta ve belli plan çerçevesinde uygulanmaktadır. Ancak kurumsal yapılanmaya bakıldığında TAMP’ta ana ve destek çözüm ortakları olarak afete hazırlık çalışmalarına katkı veren paydaş kurumlarda afete hazırlık çalışmalarına ilişkin bir yapılanma olmadığı görülmekte ve alanda da buna yönelik sorunlar yaşanmaktadır. Katılımcılar bu konu ile ilgili yaşadıkları sorunları aşağıdaki gibi belirtmişlerdir:

“(…) Bazı şeyler kâğıt üzerinde maalesef. Afete hazırlık çalışmalarının önemi en fazla olması gerekirken maalesef angarya olarak görülüyor. Örneğin kamu kurumlarında mutlaka ayrı bir şube müdürlüğü/ makam ayrı bölümler ayrı personeller ayrı idareciler atanmalı.(…) (K7)”

“İcracı kurumların yani sahada pratikte çalışan kurumların mutlaka afete ilgili birimlerin olması gerektiğini düşünüyorum. Evet bu böyle bireysel yani bu kurumla ilgili bir çalışmamız var. Evet bu afete ilgilensin kolay gelsin diyerek yönetilebilecek süreçler değil bunlar. Şube Müdürlüğü gibi şeflik kapsamında da olabilir. Bu şekilde kurumsal yapıda teşkilat yapılanmasında bir yer edinerek çalışılması gerekir (K9)”

Araştırmada kurumsal eksikliklere ilişkin sorunlar ise; personel eksiklikleri, ekipman eksiklikleri, bu alanda bir müdürlük bulunmaması, işlerin kişiler üzerinden yürümesi, kurumlar arası koordinasyon eksikliği taşrada görülen kurumsal eksikliklerin başında gelmektedir. Parvin ve diğ. (2023) ‘nin afetlerden zarar gören kıyı toplulukları ile yaptıkları araştırmaya göre; paydaşların yaşadıkları sorunları en aza indirilmesi ve daha iyi kurumsal ağlar kurarak kıyı topluluklarının devam eden sorunlarının en aza indirilebileceği ve böylece dayanıklılıkları arttırılabileceği düşünülmektedir.

Paul, Naim ve Mou (2022) ‘ya göre ise araştırmayla paralel olarak kurumların temel sorunu, görev ve sorumluluklarının farkında olmamaları, mevcut kapasitelerinin politika ve planları uygulamak açısından yeterli olmadığı ve yeterli insan gücüne sahip olmadıkları olarak tespit edilmiştir.

3.4. Toplumun Bilinç Düzeyi ve Afete Yönelik Tutumlarına İlişkin Sorunlar

Afete hazırlık çalışmalarının en önemli paydaşlarından biri de toplumdur. Bu alanda toplum ne kadar bilinçli olursa afet ve acil durumlarda da o kadar dirençli olur. Bu çerçevede bu başlık altında afete hazırlığa ilişkin toplumun bilgi düzeyi eksikliği, toplumun kadercı bakış açısı, toplumun çabuk unutulması ve bu alandaki umursamaz tutumu, toplumun deneyim eksikliği, Toplumun bilinç düzeyi olmak üzere beş alt kod oluşturularak sorunlar analiz edilmiştir.

3.4.1. Afete Hazırlığa İlişkin Toplumun Bilgi Düzeyi Eksikliği

Katılımcılar afete hazırlığa ilişkin toplumun yardımsever ve güç gerektiren işlerde daha aktif rol aldığını ancak bu alanda bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını altını çizmektedir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bence bilgisizlik en büyük engel halkın zihniyetinin bir dönüşüme uğraması gerekiyor (K2)”

“İşte mesela dağda adam aranacak arıyoruz. Yani milletçe ya da işte güç gerektiren bir şey var. Evet hemen el atıyoruz ama bir işte Heimlicht manevrası yapılacak yapamıyoruz yani öyle değil

mi? Bilginin haricinde kol gücü istiyorsak o konuda sıkıntı yok, her türlü destek oluyorlar ama bilgi konusunda maalesef (K18)”

3.4.2. Toplumun Kaderci Bakış Açısı

Afete hazırlık çalışmalarında toplumun bireysel afete hazırlıklarını engelleyen faktörlerden bir tanesi de toplumun kaderci bakış açısıdır. Bu kapsamda katılımcıların bu konuyla ilgili topluma yönelik görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Hani afet anı ya zaten olacak olan olur gibi toplumun kaderci bir bakış açısı var (K13)”

“Maalesef Amasya halkı genellikle her şeyi Allah'a bırakıyor. Çok sık duyduğum cümle Allah'ın izniyle bir şey olmaz abla, Kervan yolda düzelir abla, Maalesef bu bakış açısı var (K3)”

“(…)Evet yani kadercilik hani kaderci derken tabii ki kadere inanıyoruz ama başkası yaşamış, benim başıma gelmez diye bakıyorlar. Bu bilgi almaktan alıkoyan durum budur diye düşünüyorum (K19)”

Riske ve felakete karşı pasif ve kaderci tepkiyi artıran kültürel faktörler dirençli yapı kurmada çeşitli zorluklar yaratabilmektedir (Sönmez, 2021). Kamu yönetimi toplumun kaderci bakış açısının değiştirmek amacıyla eğitimler düzenleyerek bu alanda bir değişim yaratmayı hedeflemektedir. Bu amaçla AFAD 2021 yılını “Afet Eğitim Yılı” ilan ederek bir eğitim seferberliği başlatmıştır. Bu kapsamda AFAD 'a göre toplumun pek çok kesimini kapsayan eğitimlerde 55,8 milyon kişiye ulaşıldığı belirtilmektedir (URL7). Ancak 2021 yılında pandemi nedeniyle eğitim çalışmalarının bir kısmının aksadığı ve online eğitime dönüştürüldüğü bilinmektedir. Yerel yönetimler de ise eğitim çalışmaları personel durumuna göre değişmekte olup Amasya ilinde Amasya İRAP(2021)' a göre 2017-2021 yılları arasında 48850 kişiye eğitim verildiği belirtilmektedir.

3.4.3. Toplumun Çabuk Unutması ve Umursamaz Tutumu

Katılımcılar afete hazırlık çalışmalarına ilişkin toplumun yaşadıklarını çabuk unuttuğunu ve bu alanda genelde umursamaz bir tutumla karşı karşıya olduklarını belirtmektedir. Katılımcılar toplumla çalışma yaptıklarında genelde bu tutum nedeniyle çalışmaların istenen seviyede olmadığını düşünmektedir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

“(…) sanki çabuk unutuyoruz hem de toplum olarak en büyük zafiyetlerimizden birisi. Bunu yaşamam diye düşünüyor Mesela benim başıma gelmez (K19)”

“(…)en büyük problemlerden bir tanesi insanlarımız balık hafızalı çok çabuk unutuyor bununla ilgili de ihmaller var çabuk unutuyorlar, bence uygulama noktasında zayıfız yani yine de toplumun bir boş vermişliği var, kaderciyiz (K4)”

3.4.4. Toplumun Deneyim Eksikliği

Katılımcılar toplumun afete hazırlık çalışmalarına gereken önemi vermemesinin nedenlerinden biri olarak bir afet yaşamamış olmalarını görmektedir. Katılımcılar bu konudaki görüşlerinin şu şekilde ifade etmektedir:

“Belki biraz bu konuda çok daha rahat davranıyoruz ama insanımızın yapısında vardır. Yani başımıza gelmeden maalesef müdahale etmiyoruz yani aslında (K9)”

“ Hani bir musibet bin nasihatten yeğdir diyoruz ya, atasözünde olduğu gibi yaşamayan insanlara göre bence bu hep bir hayal gibi geliyor. Yani bir şeyleri yaşamadığımız sürece onun olabileceği bize kesinlikle gerçekçi gelmiyor, yaşayan insanlar eminim bunda daha tedbirlilerdir.(…) (K10)”

3.4.5. Toplumda Afet Bilincinin Oluşmaması

Toplumda afet bilincinin oluşması afet ve acil durumlarda dirençliliğin oluşmasında önemli bir faktördür. Bu konuda ilgili literatürde oldukça fazla çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu araştırmada da katılımcılar afete hazırlık çalışmaları kapsamında toplumla çalışmalar yaptığında genellikle toplumda afet bilinci oluşmadığını gözlemlemektedirler. Bu konuyla ilgili görüşleri ise şu şekildedir:

“(...)Bizi toplum olarak bir şeyler tutuyor ya. Bilincin oluşması başka bir şey bilirsiniz ama şimdi o bilinci küçük yaştan şekillendirmek gerekiyor (K23)”

“(...) Diğer taraftan yapının mühendislik özellikleriyle oynama gibi bir alışkanlığımız var. Maalesef özellikle İzmir depreminde sonuçlarını negatif anlamda gördük. Evet, kolonların kesilmesi yapılarla oynanmaması gerekiyor. Yani ben evde bir kolonu veya iş yerinde bir kolonu kesiyorsam devlet bunu bilemez. Yani halkın kendisinin bu bilince ulaşması lazım (K12)”

“(...) Mesela örnek vereyim. Ben bir inşaat yapılırken bir aksaklık tespit ettim. Usta demirleri eksik bağlamıştı. Projeyi kontrol ettiğimde ustaya, projeye uygun yapması gerektiğini söyledim ancak usta bana: “abla senin evde işin yok mu? Eve gitsene” dedi, böyle bir bakış açısı söz konusu. O yüzden yani aslında bu zihniyetin değişmesi gerektiğini kesinlikle düşünüyorum (K3)”

Araştırmada dördüncü eksiklik olarak toplumun bilinç düzeyi eksikliğine ilişkin sorunların altı çizilmektedir. Bunlar kadercilik, risk algısı, bilgi eksikliği ve kontrol odağıdır. Özellikle katılımcılar toplumun kaderci bakış açısı ve olayları çabuk unutmalarını bu alanda en sık görülen sorunlar olarak düşünülmektedir. Burada literatürle paralel olarak Chen vd., (2019)’a göre pek çok geleneksel kültürün bireyleri kadere boyun eğmeyi teşvik ettiği ve bireyleri çaresizliğe sürükleyebildiği görülmektedir. Alshehri, Rezgui ve Li (2013)’nin Suudi Arabistan’da 1164 katılımcı ile yaptıkları araştırmada çoğu katılımcının afetleri Tanrı’nın bir cezası olarak gördükleri ve Tanrı’nın dünyanın kontrolünü elinde tuttuğuna inandıklarını göstermiş ancak bu durum onların afetlere karşı hazırlıklı olma isteklerini engellemediğini göstermektedir. Kılıç ve Malak Akgün (2022)’ün yaptıkları araştırmaya göre de klasik kader algısının afetlere yönelik hazırlıklı olma davranışını olumsuz etkilediği görülmüştür. Paydaşlar toplumun afete hazırlık konusuna bir deneyim yaşasa bile bu konuyu çabuk unutarak yeterince önem vermediği üzerinde durmuştur. Toplumların afete hazırlıklı olmalarında pek çok faktör etkilidir. Bu faktörlerden bir tanesi de risk algısıdır. Risk algısına ilişkin paydaşlar genellikle toplumun bir boş vermişlik içinde olduğu afete hazırlık süreçlerini yeterince önemsemediklerini belirtmiştir. Bireylerin afetlere hazırlık davranışı oluşturabilmeleri için afeti bir tehdit olarak algılamaları gerekmektedir (Lazo, Bostrom, Morss, Demuth ve Lazrus, 2015). Hane halkının risk algısı yani kendini ne kadar tehlikede hissettiği afete hazırlık davranışlarını etkilemektedir (McNeill, Dunlop, Heath, Skinner ve Morrison, 2013). Başka araştırma sonuçlarına göre de endişeli olma durumu (Miseli, Sotgiu ve Settanni, 2008), algılanan tehdidin şiddeti (McNeill, Dunlop, Heath, Skinner ve Morrison, 2013), hasar beklentisi (Rüstemli ve Karancı, 1999) ile de bireylerin afete hazırlık davranışları arasında ilişki olduğu görülmüştür (Xu, Peng, Liu ve Wang, 2018). Paydaşlar toplumun afete hazırlıklarında önceki afet deneyimlerinin de belirleyici olduğunu düşünmektedir. Literatürde yapılan çalışmalar da bireylerin önce yaşadıkları afet deneyimlerinin sonraki hayatlarında afet hazırlıklarında önemli bir faktör olduğunu, özellikle bu deneyim sonucu yaşanan kayıpların artmasıyla afet hazırlığının da arttığı görülmektedir (Oral vd., 2015; İnal, Altıntaş ve Doğan, 2019)). Afetlerde mal ve can kaybını önleme ve zarar azaltmada afete hazırlık çalışmalarının önemli bir önleyici etkisi bulunmaktadır. Tüm dünyada bu nedenle afetlerle nasıl başa çıkılacağına ilişkin tüm kanallardan bilgilendirme çalışmaları yapılmasına karşın, toplumların sürdürebilir bir afete hazırlık düzeyini sağlama noktasında çok da fazla başarılı olunduğu söylenemez. Özellikle afetselliği yüksek yerlerde yaşayan insanların dahi risk azaltma konularında yetersiz bilgi ve donanım sahibi oldukları (J.Lechliter ve Willis,

1996), koruyucu önlemler karşısında da ilgisiz oldukları görülmektedir (Rüstemli ve Karancı, 1999).

3.5. Sistem Eksikliğine İlişkin Sorunlar

Afete hazırlık çalışmalarının yasa-yönetmelikler ve devlet politikalarıyla desteklenmesi ve uygulamada bu alanda sistem kurulması dirençlilik açısından hedeflere ulaşmada büyük rol oynar. Bu kapsamda afete hazırlık çalışmalarında sistemsel sorunlar olarak alt kod oluşturularak veriler analiz edilmiştir.

3.5.1. Afete Hazırlık Çalışmalarında Sistemsel Sorunlar

Katılımcılar toplumun afete hazırlık çalışmalarına ilişkin sistem beklentisinin bireysel afet hazırlığının önünde bir engel olarak gördüklerini belirterek görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

“Açıkkası mesela ben kiracıyım. Eşyaların sabitlenmesi gerektiğini biliyorum ancak ben kiracı olduğum için bunu sabitleyemiyorum. İnsanların temel düzey bilgileri olur kişiler temel düzeyde kendini koruyabilir ama kişilere köklü bir çözüm yapılması gerekiyor bence şey olarak yani devlet politikası olarak söyleyebilirim. Bu nasıl olur mesela daha dayanıklı binalar yapılması bence daha mantıklı olacağını düşünüyorum (K3)”

“Ben deprem çantası hazırlayayım vatandaş olarak bu bana çok anlamsız geliyor açıkkası şimdi burada bir sistemin oluşturulması gerekiyor binaların sistemsel olarak oturtulması her türlü kanuna uygun olarak yapılması ve yapılmayanlara yönelik de yaptırım olması gerektiğini düşünüyorum açıkkası (K6)”

K24 özellikle bu alandaki incinebilir gruplara dikkat çekerek bu grupları da içeren sistem ihtiyacını şu şekilde belirtmiştir:

“Afete hazırlık çalışmalarının tüm incinebilir grupları içeren özelliklere engellilere yönelik içerici politikalarla desteklenmesi ve buna yönelik sistemler oluşturulması gerekmektedir (K24)”

Araştırmada paydaşlar tarafından altı çizilen beşinci sorun ise sistemsel eksikliklerdir. Paydaşlar sisteme ilişkin sorunların altını çizerek bu alanda afetlerle başına gelebilecek olumsuzlukları kendi dışındaki sebeplere yükleyerek kendi hazırlığının bir işe yaramayacağını düşünmektedir. Bu düşünce afet literatüründe dış kontrol odağı olarak geçmektedir. Efeoğlu, Sezgili ve Seğmenoğlu (2021)'nin yaptıkları araştırmada kontrol odağının bireylerin afete hazırlık inancını etkilediği görülmüştür. Diğer taraftan paydaşların sistem eksikliğine ilişkin görüşlerinde bu alandaki politikaların oturmamış olmasına yönelik bir vurgu bulunmaktadır. Beklenti afete hazırlık çalışmalarının politikalarla desteklenerek daha kalıcı hale getirilmesi ve bireysel olarak vatandaşların kontrol edemediği süreçlerin oluşturulan mekanizmalarla kontrol edilebilir hale getirilmesidir. Paydaşların dikkat çektiği konuya paralel olarak yapılan araştırmalar da afetlere ilişkin alınan karar ve politikaların doğrudan sonuçları etkilediğini (Brzoska, 2018), özellikle finansman kararlarından inşaat düzenlemelerine kadar değişen siyasi kararların durum ya da olayların seyrini değiştirerek afete dönüşüp dönüşmeyeceğini etkilediğini belirtmektedir (Kelman, 2016).

3.6. Ekonomiye İlişkin Sorunlar

Afete hazırlık çalışmalarının finansal olarak desteklenmesi afete hazırlık çalışmalarının sürdürülebilir olmasında ve eyleme geçme noktasında kritik önem taşımaktadır. Bu çerçevede katılımcıların görüşlerin 3 alt kod oluşturularak veriler analiz edilmiştir. Bunlar; afete hazırlık çalışmalarına yatırımlar için bütçe eksikliği, güçlendirme ve zarar azaltma çalışmalarının ekstra ekonomik maliyetler oluşturması, toplumun sosyo-ekonomik düzeyi nedeniyle hazırlıklara gerekli katılımı gösterememe durumudur.

3.6.1. Afete Hazırlık Çalışmalarına Yatırımlarda Bütçeye İlişkin Sorunlar

Katılımcılar ne kadar bilgili olursa da yeterli bütçe olmadığı sürece uygulamaya geçme noktasında sorunlar yaşadıklarını belirterek görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“şimdi mesela ben öneri sunmak istiyorum ama bunların çoğu ekonomiye paraya bakıyor. Yatırım olduğunda bazı şeyler düzelebiliyor yatırım olması için de yeterli bütçe yok, imkân yok. Yeterli bilgi düzeyimiz var ama yeterli bütçemizin olmadığı sürece bunların hepsi düşünce bazında kalıyor. Kesinlikle hayata geçmiyor o yüzden de bir anlamı kalmıyor onu söyleyebilirim K5”

“(…)Zarar azaltma yönündeki yapısal önlemlerle alakalı ekonomik sebepler önemli sorunlar arasında (K12)”

3.6.2. Güçlendirme ve Zarar Azaltma Çalışmalarının Ekstra Ekonomik Maliyetler Oluşturması

Katılımcılardan K15 afete hazırlık çalışmalarında önlemlerin maliyetleri arttırdığını belirterek bu konudaki görüşü aşağıdaki gibidir:

“Ekonomik durum. İşte bu devirde önlemleri almak maliyeti artırıyor. Örneğin kirişlerde kullandığınız demirin işte sekizlik yerine onluk kullanmanız gerekiyor. Maliyeti artırıyor yüz kilo yerine iki yüz kilo kullanmanız gerekiyor. Maliyeti artırıyor. Ne kadar bilinçli olursak olalım ekonomi olmayınca uygulayamayız (K15)”

3.6.3. Toplumun Sosyo-ekonomik Düzeyinin Olumsuz Etkisi

Katılımcılar toplumun sosyo-ekonomik durumunun düşük olması nedeniyle afete hazırlık çalışmalarına gereken önemin verilemediğinin altını çizmektedir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri de aşağıdaki gibidir:

“(…) Engelleyen faktörlerden bir tanesinin toplumun ekonomik durumu olduğunu düşünüyorum. Yani yeni ev alma mesela işte eski evi yıktırıp yenisini yapabilme ya da daha güvenli bölgeye taşınabilme, işte ekonomik durumu elverişli olmadığı için insanlar maalesef eski evlerinde ya da eski yapılarda ya da riskli olduğunu düşünse bile o yapılarda kalmaya devam ediyor işte (K22)”

“Bence bilinçli olsak bile ekonomi çok büyük etkili çünkü eğer ekonomi düşükse bu her şeye etkiliyor ve bilinçli olsak da imkânsızlıklar nedeniyle bazı şeyleri yerine getiremeyebiliyoruz (K7)”

Son olarak araştırmada ekonomiye ilişkin sorunlar altıncı sorun olarak görülmektedir. Burada paydaşlar afete hazırlık çalışmalarının önündeki en büyük engellerden bir tanesinin yetersiz finansman desteği, yetersiz kaynak aktarımı olarak görmektedirler. Aynı zamanda ekonomiden kaynaklı sorunları da bir dış kontrol odağı olarak görerek bireysel hazırlık düzeylerine de etki ettiğini belirtmektedirler. Burada paydaşların dikkat çektiği sorunla ilgili olarak yapılan araştırmalar da desteklemektedir. Araştırmalar maliyetlerin, kaynak sorunlarının afete hazırlanmanın önündeki en büyük engellerden bir tanesi olduğunu aynı zamanda kaynak kısıtlamalarının varlığının da insanların harekete geçmeme nedenlerinden biri olarak karşımıza çıktığı görülmüştür (Becker vd., 2012; Lindell ve Perry, 2012; Mileti ve Darlington, 1995). Endozya’da yapılan araştırmalarda yalnızca yeni finansman sağlayabilen yerel paydaşların, doğrudan risk azaltma faaliyetlerini uygulama kapasitesine sahip olduğu ve daha proaktif bir afet riski finansmanına geçişin daha olumlu sonuçlar oluşturduğu görülmektedir (Soetanto vd., 2020). Burada kaynak aktarımı ve ekonomik faktörlerin afet yönetiminde paydaşların hazırlık çalışmalarını doğrudan etkilediği görülmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Afetler toplumların yaşamlarını kesintiye uğratan, ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan pek çok yıkıma neden olan olağan dışı yaşam olaylarıdır. Bugün iklim değişikliği ve küreselleşmeye bağlı olarak afet ve acil durumların hem dünyada hem de Türkiye’de giderek arttığı pek çok insanın can ve mal güvenliğini tehdit ettiği görülmektedir. Afete hazırlık çalışmaları afet ve acil durumların olumsuz etkilerini azaltmak ve toplumların dirençli hale gelmesinde kritik öneme sahiptir. Afete hazırlık çalışmalarının istenen seviyede olmasında da paydaşların önemli rol oynadığı görülmektedir. Yapılan çalışmada Türkiye Afet Müdahale Planı’nda paydaş olarak afete hazırlık çalışmalarına katkı sunan 15 farklı kurum ve kuruluşlardan, bu alana katkı sunan yönetici ve uzmanlarla görüşülerek bu alandaki sorunları özellikle yerelin dinamiklerinin altı çizilerek görünür kılmak amaçlanmıştır. Bu çerçevede paydaşların gözünden yerelde afete hazırlık çalışmalarına ilişkin sorunları altı başlık altında toplayabiliriz. Birincisi ve en yaygın sorun olarak görüleni denetim eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Afete hazırlık çalışmalarında yapılabilecek bir çevre oluşması için denetimlerin eksiksiz, yasa ve yönetmeliklere uygun ve uzman kişiler tarafından yapılmalıdır. Özellikle tüm paydaşlar tarafından özel yapı denetim kuruluşları tarafından yapılan denetimlerin çok sağlıklı olmadığı belirtilmektedir. Bu nedenle afete dirençli yapılar oluşturabilmek için afete hazırlık çalışmalarında denetim eksikliğinin giderilmesi, alanda uzman kişilerin yasa ve yönetmeliklere uygun denetimler yapması hayati önem taşımaktadır. Bu alanda özel yapı denetim kuruluşlarının da işleyişine ilişkin gerekli önlemlerin alınması ve işleyişteki sorunların giderilmesi gerekmektedir.

Bu alanda görülen ikinci sorun ise yasa ve yönetmeliklerin gereği gibi uygulanmamasıdır. Kişiyeye özel uygulamalar, kuralların herkes için aynı işletilmemesi bu konuda yasa ve yönetmeliklere duyulan güveni azaltarak afete hazırlık çalışmalarını olumsuz etkilediği görülmektedir. Diğer taraftan yasaların yerelde uygun, güncel ve uygulanabilir olması bu alanda direnç oluşturmak için önem taşımaktadır.

Üçüncü sorun ise kurumsal eksikliklerdir. Yapılan çalışmada paydaşların kurumsal olarak eksiklerin başında personel eksikliği, ekipman eksikliği, iş yükü fazlalığı ve afete hazırlık çalışmalarını yürüten paydaş kurumlarda birimleşmenin olmaması olarak görülmektedir. Özellikle kurumların merkez teşkilatları tarafından yereldeki taşra teşkilatlarına personel, ekipman desteği sağlanması yapılan çalışmaların kalitesini arttırmaktadır. Taşra teşkilatları ne kadar desteklenirse yerelde de o kadar faaliyet gösterebilmektedirler. Bu durum da afete hazırlık ve dirençlilik çalışmalarını doğrudan etkilemektedir. Afete hazırlık çalışmalarını yürüten paydaş kurumlarda afet çalışmalarına ilişkin ayrı bir şube müdürlüğü ya da birimleşmeye gidilmesi konunun kurumlar tarafından angarya olmaktan çıkartılıp daha önemli bir konuma gelmesinde oldukça etkili olacaktır.

Görülen sorunların dördüncüsü ise toplumun bilinç düzeyine ilişkin sorunlardır. Yapılan çalışmada paydaşlar afete hazırlık çalışmalarında toplumla çalışmanın önemine dikkat çekerek toplumun bir zihniyet dönüşümüne ihtiyacının olduğunu belirtmektedir. Toplumun afete hazırlık çalışmalarında istenen düzeyde olmamasının nedenleri olarak da kadercilik, bilgi düzeyi eksikliği, risk algısı ve dış kontrol odağı olarak görülmektedir. Toplumun yeterli düzeyde katılımının olmadığı afete hazırlık çalışmaları her zaman eksiktir. Toplum bu çalışmalara dahil etmek için hazırlık davranışını engelleyen faktörleri belirleyerek bunları ortadan kaldırmak için çalışmalar yapmak afete karşı dirençli toplumlar oluşturmanın temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada Amasya özelinde olduğu gibi her topluluğun kendi dinamiklerini içeren engelleri belirleyerek bu alanda koruyucu önleyici çalışmalar yapmak bu alanda istenen düzeye gelmek için önemli bir adım olacaktır.

Beşinci sorun ise sistemsel eksikliklere ilişkin sorunlardır. Paydaşlar afetlere ilişkin oluşturulan politikalarla ve kurulan mekanizmalarla oturmuş sistemler oluşturulmasını istemektedirler. Bu

alandaki yapılacak etkin politikalarla kişilerin inisiyatifinden çıkarmak daha kontrol edilebilir bir sürecin yaşanması açısından elzemdir.

Son olarak görülen altıncı sorun ise ekonomiye ilişkin sorunlardır. Paydaşlar afete hazırlık çalışmalarının maliyetli olduğundan, zarar azaltma ve dirençlilik çalışmalarının bu nedenle istenen düzeyde olmadığına dikkat çekmektedir. Öte yandan kurumların yeterince finanse edilmemesi de bu alandaki çalışmaların yerinde saymasına neden olmaktadır. Özellikle merkezden yerel o bölgenin ihtiyacını karşılayacak kadar kaynak aktarımı o bölgenin dirençliliğinin düzeyinde önemli bir belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle afete hazırlık çalışmalarının finansal olarak desteklenmesi, yeterince kaynak aktarılması istenen seviyeye gelmesinde etkili olacaktır.

Sonuç olarak; afete karşı hazır ve dirençli toplumlar oluşturabilmek için afet yönetiminde olmazsa olmaz paydaşların yaşadıkları sorunların belirlenmesi aslında bu alanın güçlü ve zayıf yönlerine ayna tutmaktadır. Bu çerçevede bu çalışmayla yerel düzeyde afete hazırlık çalışmalarının paydaşlar boyutundan fotoğrafı çekilmiştir. Bu açıdan bakıldığında yerel dinamiklerin belirlenmesi topluluk düzeyinde adaptasyonun inşa edilmesini, kurumsal eksikliklerin giderilmesini ve afete hazırlık çalışmaları kapsamında sürdürülebilir dönüşümlerin gerçekleşmesini sağlayacaktır. Amasya ilinde yerel düzeyde afete hazırlık çalışmalarını geliştirilmek için öncelikle risk farkındalığını ve kolektif eylemi teşvik eden faaliyetleri arttırmak gerekmektedir. Bunun için de yerelde afete hazırlık çalışmalarını yürüten paydaşlarla kurumsal düzeyde eşgüdümü artırıcı faaliyetler (toplantılar, çalıştaylar, ortak projeler) yapılması, bu alanda yetişmiş insan gücünden faydalanılması gerekmektedir. Bu amaçla yerel düzeyde kurumsal kapasiteyi artırıcı projeler ve uzmanlara yönelik destekleyici eğitici eğitimleri ile bu alanda kapasite artırımı çalışmaları yapılmalıdır. Diğer taraftan bölgesel düzeyde afete hazırlık çalışmalarına toplum katılımını sağlamak bu alanda dönüşümü sağlayacak en önemli hususlardan bir tanesidir. Yapılan çalışmada Amasya'da afete hazırlık çalışmalarına yönelik aktif bir sivil toplum kuruluşu olmadığı görülmektedir. Bölgesel düzeyde toplum katılımını sağlayabilmek için bu alanda gönüllülük faaliyetlerini desteklemek ve afet çalışmaları yürüten sivil toplum kuruluşları ve dernek faaliyetlerine yerel halkı yönlendirmek yararlı olacaktır. Aynı zamanda eğitim faaliyetlerinde ise kreş ve anaokullarından başlamak üzere il düzeyinde oluşturulacak protokollerle müfredata yönelik yapılacak çalışmalar bu alanda sürdürülebilir değişimleri sağlayacaktır. Afete dirençli toplumların yaşam alanlarının bütünü, afete dirençli ülkeler anlamına gelmektedir. Bu anlamda yerel düzeyde her tip afete hazırlık çalışmaları ulusal düzeyde de toplumsal ve kurumsal dirençlilik oluşturulmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

AFAD. (2018). *Türkiye'de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri*. Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

Alshehri, S. A., Rezgui, Y., & Li, H. (2013). Public perception of the risk of disasters in a developing economy: the case of Saudi Arabia. *Nat Hazards*, 65:1813-1830.DOI 10.1007/s11069-012-0445-5.

Becker, J. S., Paton, D., Johnston, D., & Ronan, K. (2012). A model of household preparedness for earthquakes:how individuals make meaning of earthquake information and how this influences preparedness. *Nat Hazards*, 64:107-137.DOI 10.1007/s11069-012-0238-x.

Berg, B. L., & Lune, H. (2019). Nitel Yöntemler Nitel Veri. M. Koçyiğit içinde, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (s. 11-29). Konya: Eğitim Yayınevi.

Bosher, L., Dainty, A., Carrillo, P., Glass, J., & Price, A. (2009). Attaining improved resilience to floods: a proactive multi-stakeholder approach. *Disaster Prevention and Management*, 18:1,9-22.DOI 10.1108/09653560910938501.

Bozkurt, Ö., & Çiçekdağı, H. (2022). Comparative Analysis of the Parliamentary Research Commission Reports Published 2010 and 2021 in the Earthquake Specific. *Turkish Journal of Earthquake Research*, 4(1), 137-154. DOI: 10.46464/tdad.1085753.

Brzoska, M. (2018). Weather Extremes, Disasters, and Collective Violence: Conditions, Mechanisms, and Disaster-Related Policies in Recent Research. *Current Climate Change Reports*, 4:320–329. <https://doi.org/10.1007/s40641-018-0117-y>.

Chen, C. Y., Xu, W., Dai, Y., Xu, W., Liu, C., Wu, Q., et al. (2019). Household preparedness for emergency events: a cross-sectional survey on residents in four regions of China. *BMJ Open*, 1-9. doi:10.1136.

Dariagan, J. D., Atando, R., & Asis, J. (2021). Disaster preparedness of local governments in Panay Island, Philippines. *Natural Hazards*, 105:1923–1944. <https://doi.org/10.1007/s11069-020-04383-0>.

Djalante, R. (2012). Adaptive governance and resilience: the role of multi-stakeholder platforms in disaster risk reduction. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 12, 2923–2942, <https://doi.org/10.5194/nhess-12-2923-2012>, 2012.

Efeoğlu, İ. E., Sezgili, K., & Seğmenoğlu, M. (2021). Afete Hazırlık: Kontrol Odağı Ve Genel Afet Hazırlık İnanı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *Türk İdare Dergisi*, 493:109-134.

EMDAT. (2022). *Natural Hazards & Disasters (An overview of the first half of 2022)*. USA: Cred Crunch.
Ganapati, N. (2009). Rising from the Rubble: Emergence of Place-Based Social Capital in Gölcük, Turkey. *International Journal of Mass Emergencies & Disasters*, 27(2):127-166. <https://doi.org/10.1177/02807270090270020>.

Hashim, H. M., Ng, Y., Talib, O., & Tamrin, S. (2021). Factors influencing flood disaster preparedness initiatives among small and medium enterprises located at flood-prone area. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 60:1-8. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2021.102302>.

Horney, J., Nguyen, M., Salvesen, D., Tomasco, O., & Berke, P. (2016). Engaging the public in planning for disaster recovery. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 17:33-37. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2016.03.011>.

İnal, E., Altıntaş, K., & Doğan, N. (2019). General disaster preparedness beliefs and related sociodemographic characteristics: The example of Yalova University, Turkey. *Turk J Public Health*, 17(1):1-16. <https://doi.org/10.20518/tjph.381667>.

İRAP, A. (2021). *Amasya İl Afet Risk Azaltma Planı*. Amasya: Amasya Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü.

J. Lechliter, G., & Willis, F. (1996). Living with earthquakes: beliefs and information. *The Psychological Record*, 46, 391-396.

Kelman, I. (2016). Catastrophe and conflict: disaster diplomacy and its foreign policy implications. *Brill Research Perspectives in Diplomacy and Foreign Policy*, 1(1):1–76. doi: <https://doi.org/10.1163/24056006-12340001>.

Kılıç, M., & Malak Akgün, B. (2022). Afet Risk Yönetimi Çerçevesinde COVID-19 Hastalığına Yakalanmış Kişilerin Kader Algısı ve Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(2):473-494. DOI 10.35341/afet.1014571.

Kümbetoğlu, B. (2017). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Lazo, J. K., Bostrom, A., Morss, R., Demuth, J., & Lazrus, H. (2015). Factors Affecting Hurricane Evacuation Intentions. *Risk Analysis*, 35(10):1837-1857. <https://doi.org/10.1111/risa.12407>.

Lindell, M. K., & Perry, R. (2012). The Protective action decision model: theoretical changes and additional evidence. *Risk Anal*, 32(4):616-32. doi: 10.1111/j.1539-6924.2011.01647.

McClure, J., Wills, C., Johnston, D., & Recker, C. (2011). How the 2010 Canterbury (Darfield) earthquake affected earthquake risk perception: Comparing citizens inside and outside the earthquake region. *Australasian Journal of Disaster and Trauma Studies*, 2:3-10. Erişim Adresi: https://www.massey.ac.nz/~trauma/issues/2011-2/AJDTS_2011-2_McClure.pdf.

McNeill, H. M., Dunlop, P., Heath, J., Skinner, T., & Morrison, D. (2013). Expecting the Unexpected: Predicting Physiological and Psychological Wildfire Preparedness from Perceived Risk, Responsibility, and Obstacles. *Risk Analysis*, 33(10):1829-1843. <https://doi.org/10.1111/risa.12037>.

Mileti, D. (1999). *Disasters by Design : A Reassessment of Natural Hazards in the United States*. Washington: Joseph Henry Press.

Mileti, D., & Darlington, D. (1995). Community Response to Revised Earthquake Probabilities in the San Francisco Bay Area. *International journal of collective emergencies and disasters*, 13(2): 119-145. DOI: 10.1177/028072709501300201.

Miseli, R., Sotgiu, I., & Settanni, M. (2008). Disaster preparedness and flood risk perception: A study in a mountain valley in Italy. *Journal of Environmental Psychology*, 28(2):164-73. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2007.10.006>.

Mojtahedi, M., & Oo, B. (2017). Critical attributes for proactive engagement of stakeholders in disaster risk management. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 21,35-43. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijdrr.2016.10.017>.

Mojtahedi, S. M., & Oo, B. (2014). Stakeholders' approaches. *Disaster Prevention and Management to disaster risk reduction in built environment*, 23:4,356-369. DOI 10.1108/DPM-11-2013-0209.

Oral, M., Yenel, A., Oral, E., Aydın, N., & Tuncay, T. (2015). Earthquake experience and preparedness in Turkey. *Disaster Prevention and Management*, 24(1),21-37. DOI 10.1108/DPM-01-2013-0008.

Parvin, G. A., Dasgupta, R., Abedin, M., & Sakamoto, M. (2023). Disaster experiences, associated problems and lessons in southwestern coastal Bangladesh. *Sustainable and Resilient Infrastructure*, 8 (1),223-236. DOI:10.1080/23789689.2022.2138165.

Paul, S. K., Naim, J., & Mou, M. (2022). Assessing efficiency of disaster management institutions at local level in the coastal region of Bangladesh. *Nature-Based Solutions*, 2, doi:10.1016/j.nbsj.2022.100024.

Quarantelli, E. (1998). *What is a Disaster*. London : Routledge.

Quenet, G. (2000). La catastrophe, un objet historique? *Hypothèses*, 3 (1): 11-20. Erişim Adresi: <https://www.cairn.info/revue-hypotheses-2000-1-page-11.htm>.

Rüstemli, A., & Karancı, A. (1999). Correlates of Earthquake Cognitions and Preparedness Behavior in a Victimized Population. *The Journal of Social Psychology*, 139:1, 91-101, DOI:10.1080/00224549909598364.

Soetanto, R., Hermawan, F., Milne, A., Hatmoko, J., As'ad, S., & He, C. (2020). Developing sustainable arrangements for "proactive" disaster risk financing in Java, Indonesia. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, 11(3):435-451. DOI 10.1108/IJDRBE-01-2020-0006.

Stevenson, A. (2010). *Oxford Dictionary of English*. New York: Oxford University Press.

Şahin, G. (2016). Yerel Yönetimlerde Afetlere Hazırlık Ve Zarar Azaltma Sorumlulukları: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Kamu Yönetimi Sempozyumu*, (s. 5-7 Mayıs). İzmir.

UNISDR. (2016). *Report of the open-ended intergovernmental expert working group on indicators and terminology relating to disaster risk reduction*. Geneva: United Nations General Assembly.

URL1, <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>.
<https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> (Son Erişim Tarihi:02.09.2023)

URL2, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/19.5.4.pdf>. (Son Erişim Tarihi:02.09.2023)

URL3, http://www.unisdr.org/files/1037_hyogoframeworkforactionenglish.pdf (Son Erişim Tarihi:01.09.2023)

URL4, <https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030> (Son Erişim Tarihi:10.08.2023)

URL5, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/amasyada-sel-/2914452>. (Son Erişim Tarihi:01.08.2023)

URL6, <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi>. (Son Erişim Tarihi:15.08.2023)

URL7, <https://www.afad.gov.tr/2021-afet-egitim-yili-kapsaminda-ulasilan-kisi-sayisi-10-milyonu-asti---basin-bulteni-17052021>. (Son Erişim Tarihi:20.08.2023)

Varol, N., & Buluş Kırıkkaya, E. (2017). Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği. *Dirençlilik Dergisi*, 1(1),(1-9).DOI: 10.32569/resilience.344784.

Xu, D., Peng, L., Liu, S., & Wang, X. (2018). Influences of Risk Perception and Sense of Place on Landslide Disaster Preparedness in Southwestern China. *International Journal of Disaster Risk Science*, 9:167–180.<https://doi.org/10.1007/s13753-018-0170-0>.

Yıldız, S. G. (2019). Türkiye’de Yapı Denetim Sistemi ve Afet Yönetimi İlişkisi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, Assam Uluslararası Hakemli Dergi 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı,389-400. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/assam/issue/48907/602538>.